

ГРАМОТНІСТЬ У ПИТАННЯХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ ЯК ПРІОРИТЕТ СИСТЕМИ ОСВІТИ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ НОВИХ СОЦІАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Наталія Завидівська

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики фізичної культури

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, вул. Костюшка, 11, Львів, Україна, 79000, znat1964@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9280-3887

Ольга Завидівська

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та менеджменту

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, вул. Костюшка, 11, Львів, Україна, 79000, zoiggg@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1809-9972

Олена Ханікянц

кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри теорії і методики фізичної культури

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського, вул. Костюшка, 11, Львів, Україна, 79000, olena07lviv@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7518-3532

Обґрунтовано необхідність та особливості процесу формування грамотності учнів у питаннях здоров'язбереження на уроках фізичної культури в умовах нових соціальних викликів. Проаналізовано впливи пандемії COVID-19 і військової агресії Росії проти України на функціонування системи фізичної культури і спорту. Розкрито особливості проведення уроків фізичної культури у дистанційному режимі. Уточнено зміст дефініції «грамотність у питаннях збереження здоров'я». Сформовано ідею концепції та стратегії розвитку педагогічних фізкультурно-оздоровчих методик і технологій для використання в умовах дистанційного навчання.

Зазначено, що грамотність школярів у питаннях збереження здоров'я виступає як предмет об'єктивного наукового вивчення і є складним явищем. Водночас грамотність у питаннях збереження здоров'я виступає і як об'єкт педагогічного управління на основі сукупності фіксованих принципів, форм, методів і засобів фізичної культури.

Грамотність у питаннях здоров'язбереження – це цілісний комплекс знань, умінь і навичок, психологічних особливостей (якостей), переконань у необхідності ведення здорового способу життя, рекреаційних і реабілітаційних позицій, акмеологічних інваріантів. Основною характеристикою і показником грамотності учнів у питаннях, що пов'язані зі збереженням здоров'я, є андрагогічна особливість, що дозволить їм підтримувати належний рівень здоров'я, працездатності впродовж усього життя.

Декларовано, що у переломні моменти, подібні до тих, що переживає зараз Україна, виховання грамотності у питаннях здоров'язбереження є тим важелем, який дасть змогу молодому поколінню відшукати нові джерела для продовження років здорового життя.

Ключові слова: грамотність, здоров'язбереження, школярі, фізична культура і спорт.

Актуальність. Пандемія коронавірусу COVID-19, а згодом і життя в умовах війни визначили нові вектори розвитку системи освіти школярів загалом та фізичної культури зокрема. Вплив пандемічної кризи і розв'язаної Росією війни проти України на розвиток системи фізичної культури і спорту не можна недооцінювати. Прямо чи опосередковано, але наслідки поширення вірусу COVID-19 і військової агресії Росії проти України відчує більшість країн світу. Не буде перебільшенням сказати, що в майбутньому

ми побачимо негативні впливи недостатньої фізичної активності на стан здоров'я учнівської молоді, що є наслідком війни і минулих локдаунів. Як зазначають науковці, важливим аспектом падіння рухової активності школярів є недостатня свідомість і відсутність переконань у необхідності фізичних навантажень [1; 2]. Очевидно, що знання про здоров'язберезувальні заходи в умовах сьогодення багато в чому визначають адекватність реагування на соціальні виклики. Йдеться про здатність до профілактичних і реабі-

літаційних заходів, а ймовірно, й про можливість віднайти в цій непростій ситуації нові механізми для саморозвитку і продовження років здорового життя [3].

Без сумніву можна зазначити, що пандемія коронавірусу і військові дії, що тривають на території нашої держави, стають справжніми випробуваннями для освітян сфери фізичної культури і спорту. Розуміючи всі масштаби проблеми, особливо із початком війни, освітяни досить швидко перебудувалися і у системі фізичної культури і спорту зараз панує дистанційна форма організації фізичної активності школярів. Однак такий стан справ загострив потребу у нових педагогічних технологіях, що сприятимуть адаптації нині наявних форм, методів і засобів фізичної культури до універсальних здоров'язбережувальних онлайн-методик підтримки життєздатності організму учнів. Дотепер нерозв'язаним залишається питання оптимізації системи фізичної культури і спорту у закладах загальної середньої освіти у форс-мажорних ситуаціях, тривають дискусії щодо вибору стратегії стосовно подальшого функціонування освітнього процесу в дистанційному режимі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання загальної теорії людської діяльності висвітлено в наукових працях І. Павлова, І. Сеченова, Г. Костюка; розв'язанню проблем модернізації сучасної освіти присвячені наукові розробки І. Зязюна, О. Падалки, О. Пехоти, А. Нісімчука; засоби вдосконалення навчальної діяльності і психолого-педагогічних впливів розкрито в публікаціях В. Моляко, В. Давидова, Д. Мазохи, В. Безпалько; питанням здоров'язбереження на основі теорії і методики фізичного виховання присвячені праці О. Дубогай, О. Тимошенка, Е. Вільчковського, Д. Давиденка, Є. Приступи, М. Носка, Т. Круцевич, Б. Шияна та ін. Виходячи із зазначеного, проблемі створення та впровадження у систему освіти дітей новітніх технологій здоров'язбереження присвячені численні дослідження, однак більшість із них фокусуються лише на окремих питаннях. Багатофункціональність системи фізичної культури і спорту, з одного боку, і потреба у формуванні в учнів відповідального ставлення до власного здоров'я – з іншого, зумовлюють актуальність пошуку сучасних методик формування їхньої грамотності у питаннях здоров'язбереження.

Мета – обґрунтувати необхідність та особливості процесу формування грамотності учнів у питаннях здоров'язбереження на уроках фізич-

ної культури в умовах нових соціальних викликів. Для досягнення мети вирішувалися **завдання**: проаналізувати впливи пандемії COVID-19 і військової агресії Росії проти України на систему фізичної культури і спорту у закладах загальної середньої освіти; розкрити особливості проведення уроків фізичної культури у дистанційному режимі; уточнити зміст дефініції «грамотність у питаннях збереження здоров'я»; сформулювати основи концепції та виявити сучасні дієві стратегії розвитку педагогічних фізкультурно-оздоровчих методик і технологій для використання в умовах дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Оптимізація процесу здоров'язбережувального навчання – це єдність розумового і фізичного навантаження у системі фізкультурно-оздоровчої освіти загальної середньої школи. Саме через це соціобіологічний і психофізіологічний аспекти мають визначати пріоритет у змісті занять фізичними вправами школярів. Досягнення конкретних наук про людину зараз мають слугувати джерелом фундаменталізації та інтеграції змісту формування грамотності школярів у питаннях здоров'язбереження [4].

Дистанційні заняття фізичною активністю в періоди локдаунів і війни засвідчили необхідність навчання кожного учня не лише самостійних профілактичних здоров'язбережувальних заходів, а й відновлювально-реабілітаційних. Уже зараз ми все частіше чуємо про дихальну гімнастику, але якщо зізнатися відверто, то до пандемії на заняттях фізичною культурою методиці дихальних вправ не завжди приділялося досить уваги. Те ж стосується і формування у школярів здатності слідкувати за інтенсивністю навантажень, вмінь здійснювати пульсометрію тощо. Ми опинилися не лише перед необхідністю проведення практичних занять з фізичної культури у дистанційному форматі, але і перед потребою вимушеного перегляду змісту навчання. Досягнення високих спортивних результатів у закладах загальної середньої освіти перетворюється зараз на єдиний процес оздоровчого спрямування, що передбачає підтримку фізичної активності. Причому в дистанційному режимі необхідно надати учням не просто комплекси необхідних вправ, а й навчити їх розуміти впливи виконання цих вправ, а також, у яких випадках які вправи виконувати. Життя учнівської молоді змінилося у всіх його проявах, від відвідування дискотек до відвідування басейнів і спортзалів. Викладачі фізичної культури змушені відмовитися від запланованих

позаурочних фізкультурно-оздоровчих заходів і спортивних змагань. Виникла необхідність переформатовувати події та програми, починати створювати антикризові стратегії спортивно-масової роботи у закладах загальної середньої освіти – і все це в умовах віддаленої роботи, обмеженого зворотного зв'язку та непрогнозованості.

Зараз кількісне накопичення практичних навичок не є пріоритетом у процесі уроків фізичної культури, значно важливіший факт якісної переробки знань і їх узагальнення з метою засвоєння [5]. Лише після засвоєння учнями певної інформації про здоров'язбереження засобами фізичної культури суб'єктивні практичні навички покращення фізичної підготовленості перетворюються на об'єктивні відомості, уміння, переконання, спосіб поведінки. Якість засвоєння практичних навичок у процесі занять фізичною культурою є вирішальним аспектом для вироблення здатностей і перетворення знань, умінь і навичок учасників освітнього процесу у їхню здоров'язбережувальну діяльність [4]. Знання, розумові і рухові дії є єдиним цілим, якщо ми хочемо домогтися виникнення нових розумових і на цій основі рухових дій. Водночас формування нової рухової дії неможливе без отримання нових знань хоча б для того, щоб знати, для чого цю дію потрібно виконувати. Ціль і потреба бути здоровим повинні стимулювати учня на дистанційних заняттях фізичною культурою думати, а не просто автоматично повторювати певні фізичні вправи.

Фактично зараз доводиться розраховувати на свідомість учнів, на їхнє розуміння корисності фізичних вправ і на самостійну ініціативу щодо підтримки стану здоров'я. Можна сказати, що на рівні кожного окремого учня пандемічна криза плюс війна, як це страшно не звучить, виконали функцію індикатора їхньої спроможності до фізичної активності, що виходить далеко за межі предмета «Фізична культура», навіть якщо йдеться про пріоритети Нової української школи. Так, якщо раніше до фізичного самовдосконалення учні ставилися дещо скептично, то зараз багато хто, особливо старших школярів, зрозумів важливість і необхідність системних фізкультурно-оздоровчих занять.

Авторитарні традиції минулого у системі освіти цілком і повністю зазнали краху [6]. Як наслідок, зараз переосмисленню та ревізії піддається сама ідеологія уроків фізичної культури у Новій українській школі. Йдеться не лише про отримання учнями теоретичних знань і практич-

них навичок, а й про формування вмінь застосовувати весь цей наробок у повсякденному житті.

Вчителі фізичної культури стають основою активізації сучасної системи здоров'язбереження, а дистанційні уроки фізичної культури – процесом розвитку оздоровчих стратегій і особистої відповідальності учнів. Саме ерозія звичних засад ліберальної демократії є головним системним викликом для системи фізичної культури і спорту в умовах пандемії коронавірусної хвороби і військової агресії Росії. У цьому контексті чи не найпомітнішим на сьогодні фактом є посилений самоконтроль за власним фізичним розвитком, а не контроль з боку вчителя, чого навчити учнів в умовах дистанційного навчання надзвичайно складно. Сьогодні, як ніколи, вчителі мають дистанційно забезпечувати особливий підхід до участі школярів у фізкультурно-оздоровчих заходах, а учні повинні мати можливість брати участь у виробленні і впровадженні спеціальних здоров'язбережувальних заходів у домашніх умовах. Слід зазначити, що уже зараз, на нашу думку, необхідно думати про постпандемічні і післявоєнні уроки фізичної культури, що мають відрізнятися як інтенсивністю фізичних навантажень, так і змістом. Адже уже зрозуміло, що так, як було до пандемії і війни, вже не буде. Система фізичної культури і спорту має стати рівноправним та ефективним інструментом у побудові здоров'язбережувальних технологій і методик нового зразка [7]. Причому, на нашу думку, як безпосередньо у боротьбі з пандемією коронавірусу, так і на етапі боротьби з наслідками війни у посткризовому періоді.

Зараз гостро постає питання: чого навчати школярів на уроках фізичної культури – знань, умінь, практичних навичок чи розуміння цього всього? Педагогічний досвід і теперішні умови, куди нас «загнала» пандемія коронавірусної хвороби COVID-19, а тепер ще й війна, в черговий раз переконує, що навчати учнів, особливо старшої школи, необхідно розуміння змін в організмі під дією фізичних вправ. Знання зараз дуже легко отримати з Інтернету. Проблема полягає в тому, щоб упродовж фізичної активності подолати розрив між рівнем знань учнів і рівнем їхнього розуміння процесів, що відбуваються в організмі людини під дією фізичних вправ. Виключно таке розуміння перейде в усвідомлення і потребу самостійно здійснювати фізкультурно-оздоровчі заходи [8].

Однією з найважливіших проблем формування грамотності школярів у питаннях

здоров'язбереження є наступність у пізнанні. Найсуттєвішим є переосмислення самого процесу фізичної активності у закладах середньої освіти, а саме перехід певної сукупності вмінь фізичних, практичних у нову якість – грамотність у питаннях здоров'язбереження. Для цього у системі фізичної культури і спорту Нової української школи потрібен, на нашу думку, відкритий освітній простір, в якому для кожного учня існує можливість будувати індивідуально орієнтовану траєкторію. Навчити учнів мислити у процесі занять фізичними вправами – першочергове завдання вчителів в умовах сьогодення, адже саме мислення в такому просторі дозволить школярам створювати унікальні зразки поведінки і способу життя. Процес дистанційних уроків фізичної культури має стати для учнів новим навчальним здоров'язбережувальним простором. Організаційно такий здоров'язбережувальний простір є своєрідним дистанційно структурованим проектом повноцінних педагогічних умов, що даватимуть можливість становлення учнівської молоді, здатної до гнучкої трансформації притаманних їй індивідуальних можливостей у практичну площину і побудову власного способу продовження років здорового життя. Вчителі мають розуміти, що будь-які форми організації дистанційних уроків фізичної культури потребують педагогічного проектування через усвідомлення процесу здоров'язбережувального навчання.

Слід зазначити, що зміна освітнього контексту для оптимізації процесу формування грамотності учнів у питаннях здоров'язбереження, де змінюється головний тип мислення і способи діяльності, не передбачає негайного демонтажу освітніх структур системи фізичної культури і спорту [4]. Ці структури перейдуть в інноваційні функціональні зв'язки, які змінять їхню сутнісну природу, і процес розвитку системи фізичної культури і спорту у закладах середньої освіти триватиме на новій основі, на основі теоретичних і методичних аспектів формування у школярів здоров'язбережувальних знань, умінь і навичок. Виходячи з цього, можна говорити, що дистанційні уроки фізичної культури в умовах пандемії коронавірусу і війни є акумулятивним ретранслятором керованого впливу факторів соціалізуючого процесу, де за допомогою інтеракційних механізмів реалізуються функції освітнього процесу здоров'язбережувального навчання. За таких умов засоби фізичної культури стають важливим елементом зв'язку знань про людину. Умови сьогодення наполегливо

вимагають не лише всебічного пізнання людини, а й пізнання людиною самої себе і вчити цього потрібно уже зі школи. У шкільні роки потрібно, власне, навчити учнів вчитися бути здоровим. Постійне вдосконалення знань, умінь і навичок з приводу здоров'язбереження доповнюється у процесі життєдіяльності життєвим досвідом. Головне завдання держави полягає в тому, щоб створити умови для здорового самооновлення, розвитку і самовдосконалення молоді. Однак усі ми добре розуміємо, що в умовах війни держава не в змозі належним чином забезпечити ці умови. Як наслідок, створювати для себе дієві здоров'язбережувальні заходи учні повинні вміти самі. Ось чому «включеність» школярів у здоров'язбережувальний процес в умовах дистанційних уроків фізичної культури є важливим і необхідним явищем, причому йдеться про їхню свідому участь у цьому процесі, адже наш організм починає сповіщати нас про негаразди вже тоді, коли відбуваються доволі суттєві порушення, виникають хвороби.

У теперішніх умовах, маючи доступ до Інтернету, підлітки стикаються з різноманітним емпіричним даним, концепціям, ракурсам досліджень, гіпотез і теоретичних обґрунтувань, однак використати весь цей ресурс для збереження власного здоров'я не вміють. Таким чином, їхня грамотність у питаннях збереження здоров'я виступає як предмет об'єктивного наукового вивчення і є складним явищем. Вона розчленовується і відтворюється в теоретичних схемах і дидактичних моделях здоров'я-орієнтованої діяльності [4; 8]. Водночас грамотність у питаннях збереження здоров'я виступає і як об'єкт педагогічного управління на основі сукупності фіксованих принципів, форм, методів і засобів. Така логіка розвитку взаємозв'язків у процесі дистанційних уроків фізичної культури забезпечує підвищення ефективності здоров'язбережувального навчання, причому не лише в умовах безпосередніх педагогічних впливів, а й щодо організації самостійної оздоровчої діяльності. Саме такий концепт характеризує фізичну культуру і спорт як фундаментальну і суспільно необхідну освітню систему.

Висновки. У переломні моменти, подібні до тих, що переживає зараз Україна, виховання грамотності у питаннях здоров'язбереження є тим важелем, який дасть змогу молодому поколінню відшукати нові джерела для продовження років здорового життя. Фізична культура становить стрижень фізичного здоров'я учнівської молоді,

того стану їхніх думок і почуттів, які забезпечують їм повсякденну життєдіяльність, життєву активність і віру в майбутнє.

Не слід приховувати, що не лише коронавірус, а саме війна стала новим викликом для системи фізичної культури в умовах Нової української школи. Адже ніхто ніколи не задумувався, що доведеться проводити дистанційні уроки фізичної культури в умовах безперервних бомбардувань, сирен, тривоги. Упродовж переходу на дистанційну організацію фізичної активності учнів викладачі помітили у них недостатні методичні вміння. Якщо практичні навички дають змогу повною мірою виконувати в дистанційному режимі ті чи інші вправи, то недостатня методична підготовка школярів не дозволяє їм повною мірою організувати собі самостійні заняття.

Тоді як епідемія коронавірусної хвороби COVID-19 очікувано перейшла в пандемію, працівники сфери фізичної культури і спорту чітко зрозуміли, що виявилися не зовсім готовими до нових викликів, а саме масового закриття фізкультурно-оздоровчих комплексів на невизначений період і переходу до дистанційного навчання. Згодом додалася війна, що дало вчителям фізичної культури низку жорстких, але корисних уроків. Такі соціальні зміни висвітлили прірву між звиклими та інноваційними формами проведення занять, між активними сучасними педагогами і тими, хто відбуває нудну повинність у професії.

На нашу думку, основою сучасної концепції системи фізичної культури школярів має стати насамперед розвиток їхніх інтелектуальних можливостей, а вже потім реалізація практичних завдань, що декларує вчитель. Йдеться про стратегію залучення школярів у своєрідний здоров'язбережувальний процес, де потреба підтримувати належний стан здоров'я стане для них не лише засобом, інструментом досягнення якихось цілей, а й невід'ємним складником буття, елементом загальної культури. Підлітки стають, таким чином, грамотними в питаннях здоров'язбереження, що дозволяє їм самостійно моделювати свій спосіб життя і стан здоров'я.

Грамотність у питаннях здоров'язбереження – це цілісний комплекс знань, умінь і навичок, психологічних особливостей (якостей), переконань у необхідності ведення здорового способу життя, рекреаційних і реабілітаційних позицій, акмео-

логічних інваріантів. Основною характеристикою і показником грамотності учнів у питаннях, що пов'язані зі збереженням здоров'я, є андрагогічна особливість, що дозволить їм підтримувати належний рівень здоров'я, працездатності впродовж усього життя. Сучасний випускник закладу загальної середньої освіти повинен уміти самостійно «слухати» свій організм, відчувати і розуміти негаразди та знаходити шляхи і способи підтримки власного здоров'я.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у створенні фундаментальних технологій та методик формування фізичної культури школярів для формування у них грамотності у питаннях здоров'язбереження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубогай О.Д., Завидівська Н.Н., Ханікянц О.В. Фізичне виховання і здоров'я : навчальний посібник. Київ : УБС НБУ, 2012. 271 с.
2. Завидівська Н. Особливості педагогічної технології формування фізичної культури учнів підліткового віку. *Спортивна наука України*. 2017. № 1 (77). С. 29–33.
3. Круцевич Т.Ю., Безверхня Г.В. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення : навчальний посібник. Київ : Олімпійська література, 2010. 248 с.
4. Завидівська Н.Н. Фундаменталізація фізкультурно-оздоровчої освіти: аспект здоров'язбережувального навчання студентів : монографія. Київ : УБС НБУ, 2012. 402 с.
5. Zavydivska N.N., Rymar O.V., Khanikiants O.V., Malanchuk H.H., Solovey A.V. Using of game technologies on the lessons of physical culture of primary schoolchildren. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. 2021. Volume 5, Number 393. P. 222–229. DOI: 10.32014/2021.2518-1467.187.
6. Кремень В.Г. Якісна освіта в контексті загальноцивілізаційних змін. *Педагогіка і психологія*. 2007. № 2. С. 5–17.
7. Бойчук Ю.Д., Гринь Л.В. Еколого-валеологічна культура як основа здоров'язбезпечної та екологобезпечної поведінки особистості в навколишньому середовищі. Формування здоров'я особистості в умовах навчального закладу : навчальний посібник / за заг. ред. Єрмакова С.С. Харків : ХДАДМ, 2012. С. 74–114.
8. Zavydivska N., Zavydivska O., Khanikiants O., Rymar O. The paradigm of health maintenance at Higher Education Institutions as an Important Component of Human Development in Terms of Modernity. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2017. Vol. 17, Supplement Issue 1, Art 9. P. 60–65. DOI: 10.7752/jpes.2017.s1009.

LITERACY IN HEALTH-PRESERVING ISSUES AS A PRIORITY OF THE EDUCATION SYSTEM OF SCHOOLCHILDREN IN THE CONDITIONS OF NEW SOCIAL CHALLENGES

Nataliia Zavydivska

Science Doctor in Pedagogy, Full Professor, Professor of the Department of Theory and Methodology of Physical Culture

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyi, 11 Kostyushka str., Lviv city, Ukraine, 79000, znat1964@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9280-3887

Olga Zavydivska

Science Doctor in Pedagogy, Associate Professor, Associate Professor of Economic and Management Department

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyi, 11 Kostyushka str., Lviv city, Ukraine, 79000, zoiggg@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1809-9972

Olena Khanikiants

PhD in Physical Education and Sport, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and Methodology of Physical Culture

Lviv State University of Physical Culture named after Ivan Boberskyi, 11 Kostyushka str., Lviv city, Ukraine, 79000, olena07lviv@gmail.com

ORCID: 0000-0001-7518-3532

The necessity and peculiarities of the process of forming the literacy of schoolchildren in health-preserving issues during physical culture lessons in the conditions of new social challenges are substantiated. The impact of the COVID-19 pandemic and Russia's military aggression against Ukraine on the functioning of the physical culture and sports system is analysed. The peculiarities of conducting physical culture lessons in distance mode are revealed. The content of the definition "literacy in health-preserving issues" is clarified. The idea of the concept and strategy for the development of pedagogical physical culture and health-improving methods and technologies for using in distance learning conditions was formed.

It is noted that the literacy of schoolchildren in health-preserving issues is a subject of objective scientific study and is a complex phenomenon. At the same time, literacy in health-preserving issues acts as an object of pedagogical management based on a set of fixed principles, forms, methods and means of physical culture.

Literacy in health-preserving issues is an integral complex of knowledge, abilities and skills, psychological features (qualities), beliefs in the neediness to lead a healthy lifestyle, recreational and rehabilitation positions, acmeological invariants. The main characteristic and indicator of schoolchildren's literacy in health-preserving issues is an andragogic feature, which will allow them to maintain an appropriate level of health and work capacity throughout their lives.

It is declared that in critical moments, similar to those that Ukraine is currently experiencing, training the literacy in health-preserving issues is that lever that will enable the young generation to find new sources for extending years of healthy life.

Key words: literacy, health-preserving, schoolchildren, physical culture and sports.

REFERENCES

1. Dubogay, O.D., Zavydivska, N.N. & Khanikiants, O.V. (2012). *Fizyczne vykhovannia i zdorovia* [Physical education and health]. An educational manual, Kyiv: UBS NBU, 271 p.

2. Zavydivska, N. (2017). *Osoblyvosti pedahohichnoi tekhnolohii formuvannia fizychnoi kultury uchniv pidlitkovoho viku* [The features of pedagogical technology of formation physical culture of schoolchildren in adolescence age]. *Sports science of Ukraine*, 1, pp. 29–33.

3. Krutsevych, T.Ju., Bezverhnia, H.V. (2010). *Rekreatsiia u fizychnii kulturi riznykh hrup naselennia*

[Recreation in physical culture of different population groups]. An educational manual. Kyiv: Olympic literature, 271 p.

4. Zavydivska, N.N. (2012). *Fundamentalizatsiia fizkulturno-ozdorovchoi osvity: aspekt zdoroviazberezhuvannia navchannia studentiv* [Fundamentalisation of health and physical education: an aspect health-preserving study of students]. A monograph, Kyiv: UBS NBU, 402 p.

5. Zavydivska, N.N., Rymar, O.V., Khanikiants, O.V., Malanchuk, H.H. & Solovey, A.V. (2021). *Using of game technologies on the lessons of physical culture of primary*

schoolchildren. *Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan*. Volume 5. Number 393, pp. 222–229. DOI: 10.32014/2021.2518-1467.187.

6. Kremen', V.H. (2007). Yakisna osvita v konteksti zahalnotsyvilizatsiinykh zmin [High-quality education in the context of general civilizational changes]. *Pedagogy and psychology*, 2, pp. 5–17.

7. Boychuk, Ju.D., Hryn', L.V. (2012). Ekoloho-valeolohichna kultura yak osnova zdoroviabezpechnoi ta ekolohobezpechnoi povedinky osobystosti v navkolyshnomu seredovyshchi [Ecological and valeological culture as

the basis of healthy and ecologically safe behavior of the individual in the environment]. *The formation of personal health in the conditions of an educational institution: an educational manual*, / S. Yermakov redaction. Kharkiv: HDADM, pp. 74 –114.

8. Zavydivska, N., Zavydivska, O., Khanikiants, O., Rymar, O. (2017). The paradigm of health maintenance at Higher Education Institutions as an Important Component of Human Development in Terms of Modernity. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. Vol. 17. Supplement Issue 1. Art 9, pp. 60–65. DOI: 10.7752/jpes.2017.s1009.

Стаття надійшла 18.05.2022